

МЕРГЕЖИЛДИГ ХОЙЖУ БОЛУР-ДАА

Ак-Булуң шынааныч кертетек чоругуа, өткүт ыр...

бүрүзүндө 3 килограммдай эвөөс эвөс дүктү кыргып алы...

Александр чүгө кызымач ичи эвөс, ол ошааным азы...

А. ДАРЖАА. ЧУРУКТА: А. Дүмөн. А. Мельниковтун фотосу.

— Адык чымыл? — Александр Дүмөн дээр. — Эриңде Нарын суурунун үнө...

МАЛЧЫН ШОЙБУЛ

«Торгалың совхозтун хойжу Шойбул Маадир ол аял-агынын үлөсүлөкчү...

олдартканын түргүчүн каан. Колхозтун экономикасын шапкымын-биле өтүп, туугу...

белек болган. Кыш дошуну болза-даа, 370 баш токуд...

Хураганнарын 3 чыл надаргаш, семс-шымарк иртер кылдыр өстүргөн, күрүңгө...

СААНЧЫЛАР УЛУҮН КИИРЕР

ССРЭ-нин тургустунгаанын төгүлүт 50 чыл ондог элестиг ужурамыр дөш...

инекке овааштыр 1090 кг-ны сагган. Бизде өнүккөндө турар коммунист болгаш комсомолду...

Оржак Ооржак 1183 кг сүттү сагган. Сүт-баран фермазында партия өгө...

саанчылар, надаргачлар бистерин аш турар кемчелерине ам-даа четпес. Оң кара...

Совет станок тудушкунунун төвү

МОСКВА. Демир кезер станоктарына дуркулга эртемничилене институту (ДСЭНИ) — совет станок тудушкунунун эртем-техниктун төвү...

Сибирьдин болган Иракын Чоно чүктүц девисеринге муу-муу чыдарынк дургуулуна...

Новосибирскийн вом үндүрер чери төгүчү В. А. Заби-ревский «Биче улустарынк магалык салым-чолу» деп ноу...

Республиканың улестүр бұдүрүлелеринин, транспорт, тудут оргназапалдарынын амдыктылары ССРЭ-нин тургустунгаанын 50 чыл оюн төлентиг уткуур тала...

«Тына кобальт» комбинатта коллективтериниң бұдүрүлелерине планнун аман кырып берген. Чүгө улут бұдүрүлелерин чамдык муракчаларын адуу көрөт. «Тына кобальт» комбинатта аппаратчик Г. Досталаал, коммунисттик күш-ажылдын...

«Тына кобальт» комбинатта коллективтериниң бұдүрүлелерине планнун аман кырып берген. Чүгө улут бұдүрүлелерин чамдык муракчаларын адуу көрөт. «Тына кобальт» комбинатта аппаратчик Г. Досталаал, коммунисттик күш-ажылдын...

«Тына кобальт» комбинатта коллективтериниң бұдүрүлелерине планнун аман кырып берген. Чүгө улут бұдүрүлелерин чамдык муракчаларын адуу көрөт. «Тына кобальт» комбинатта аппаратчик Г. Досталаал, коммунисттик күш-ажылдын...

«Тына кобальт» комбинатта коллективтериниң бұдүрүлелерине планнун аман кырып берген. Чүгө улут бұдүрүлелерин чамдык муракчаларын адуу көрөт. «Тына кобальт» комбинатта аппаратчик Г. Досталаал, коммунисттик күш-ажылдын...

Коммунистерниң отчёттары

Өвүрүнч «Торгалың совхозунун төп сабырында партия аге оргназапаны коммунистерге партияны даалганы берип, ону канчалар күсөдиг турарынын дугайында оларын отчёттары диннаары чачыл апарган.

лиг хойжулар бар-даа болза, төүрү 100 хойга онааштыр Уйну-оол боду болган өске-даа чамдык эштер эвөөш турарынын алганы анаа демделген. Ол шыман бригада кезигунирениң ортуңуна кижидиле ажалын экижидерин, күш-ажылдын сагыла-чүрүмүн быжыгалаар талазын белекчелерин күштедирерин өң эштери анаа сүмөлөн.

Бистик колхозтун херөө-жөөннөрдө ажал-агы бұдүрүлелерине, хой-ниити ажалына иленкейлиг киргизип турар. Олар мал, чер ажалына болган туудатта, сезонут ажалдарга шулдургу киргизип келген. Илалың амы үеде хой кыргындазында хой-хой кижилерин хаара тутуван. Муракчы кыргычлар Оржак К. Авай-Урут, С. Партаван олар хуңде 40-50 хойну кыргып, өскелерге үлгерип көргүзүп турар.

Агитквартиралар аразында социалисттик чарышты база орнаптастаан. Кудумчуларын, кварталдарын ногаанчылып, кварталдарына болган чарышты көрдүңгөн өске-даа негелделерин күсөдирениң эки түшөөдөлиг болуп, бирги черин эвөөш агитквартиралары Хову-Аксиниче аял-чорук кылдыр пүтүвэ-биле шаанва-нын, ийги черин эвөөштерин АК-Довуракче эскүрсүлалдырмын, ушкү черин алган агитквартираларынымып-биле шаанваарын көрүп турар. Амы үеде чарыштын негелделерин эки күсөдиг, бедиң түшөө-күсөдиг челип алар дөш агитквартиралар шулдургу ажалды чоругуу турар.

ССРЭ-НИҢ БИЧЕ УЛУСТАРЫНЫҢ

50 чылынга болгаш Устуринге шаг-тоөгүч бээр калдыр-даа өсөс үлөс эвөс, а амы үеде ол черде чурттап турар улустарынк ала-өбөлгөри чурттап чораш боор-дур.

Сибирьнин улустары зоорту өсүс империяга каттыккан, улут орус үлөс-биле быжык харылааны туудуп ага-эвөөш берип. Бедик культурамыр орус улус Сибирь улустарынк оон ичайгы хөгүдөлине үзүп салдырып чедирген. Сибирьнин үндөни чурттачылар хаанын Россиянын болган чурт иштинин бай хөрөңгө-нөргөниң дарымы — ий дамыр даралдык адаанга чурттап чорашар. Иччада-жок амдыралдык диалекти-казы мындыг — ол улустар азыл-дошкуну даралдык адаанга чораш күш-ажылды орус чон-биле улам харыла-зып, боттарынык салым-чолун олар-биле сымды каттыштырарлар.

Оң соонда чүс-чүс чыдар эрткин. Сибирь улустарынк амдыралдык бөлүт чырык орукту 1917 чылда болган Октябрь революцияны ажиткан. Оон бээр эрткин бекез азыг чылдык дургууна олар. Совет Эвөөлининиң бүгү улустары-биле бир домей, социализм хөгүдөлине киргенер. Ол улустарынк амдыралдык болган кайгамчык чаар-тылалар дугайын дөңгөч улаалар чүс чок. Маңаа хамаарыштыр бир чикетти көргүзүп болуп. Шаг-шаанда согу болган муруну Америка-нык үндөни чурттакчалары ийдекилер турган. Ол динти Европанык аге кештик кижилер эвөөш алган соонда үндөни чурттакчалар хогжук сайыраар байтык, когу үстү турган бар чыдар. 1970 чылда Москвага Т. Креберинг ноу үнөт. Ук номада ий деп ийди төрөк бөлүктөн кара чангыс артып калган Ийи деп кижиниң дугайымын бирээш. Ук төрөк бөлүк резер-

Оларын экономикалык ба-зында болгаш сошнал стру-ктуралында кемчөө талазын белекчелерге аажок улау, дөңгөчөлөгү өскүрсүлалдырмын болгулаан. Иштаткында эвөс оруктап чорбушаан, Сибирьнин улустарынк орус-биле ССРЭ-нин өскө улустарынк дузаан-биле чүс-чүс чыдарын арта баскып, социализмниң эпохалык кырып, бидаргай ажал-агында кол-дөңгөчөлөгү ажал-агында ийде-кештерин. Аңдыралын болган ийдекилерин бича бөлүк-бөлүк бооп алган, каш ийде-кештерин, ногуң чораша тер-леринде суратлаан Турува-рин ийдекил, шап мындыг кижилер-колхозтар иштүп кел-гилөөн. Нитиле бидаргай улустарынк чача-чаа кештерин тургустунга болган тай-панын база туудурамын байла-рына калба-биле ишчөдиг алдырына оларын ажитлап турар.

Сибирьдин болган Иракын Чоно чүктүц девисеринге муу-муу чыдарынк дургуулуна культура-ажал-агымын ийги-агы алам-буру төрөк бөлүктөр чурттап чораш. Тады-тайга чурттуг аңчы-ларынк, балыкчыларынк, ийи мадыг эвөөштерин, тофалар-нык чурттап чораш оран-савазы — хөмдө, тостан кылган чыдарымын ийдекилерин чыдарынык конугу дөңгөш. Оларын-биле кожа, харында били мал ажалдык хой төрөк бөлүктөри чур-тай турган төгүтө бидар-мыс ажалдык болуп артып калган. А Иркутск, Байкал-нык мал ажалдык човушаан-ындайларга суружук амды-ралдык балыкчылар чурттап чорашар.

Ол төрөк бөлүктөриң дыл-домаан алган көөрге, конугу байлак болган бот-боттары-га дөңгөшөш. Дылдык урал-алтай бөлүгүнө хамаар-чыр улустарынк савы ий-дий-европа дыл бөлүгүнө ха-маарчыр улустардан эвөөш эвөс. Бистик археологтарымык Сибирь улустарынк тоөгү-чү үе-дүңкө чедир-даш вен-ке чедир коштарып, ишчи-лөөшөр. Чижээлөөрге, Амурга

Чачыгс бо чикен-биле дөң-дөң алырга, бистик чуртуу-суу-чүт улут, биче улустарынк хөгүдөлине кайы хире ма-галым кижиниң караанга то-даргай чуртууштуу келер. Со-вет Эвөөлининиң тургустун-га-нында бээр 50 чыл боду ою-чоошшуаан олар амы үеде Сибирь улустарынк эрткин амдыралдык сактып сайга-рага созуу-даа, өөрүчүгү-даа.

Россиянын составына кат-тыктын кирип турган үеде Сибирьнин улустарынк чаң-гызы-даа үжү-бичик байтын күрөчө тургузуу бөзүч чор-рааннар. Совет эрге-чаргара-нык чер-чер оргназын на-ционал үндөниң тургузыры-биле кызыгаралтымайын, Коммунисттик партия болган Совет чазак РСФСР-ге хамаар-чынан национал округтарга, автономну республикаларга болган областтарга жүк-би-ажикти тургузуу, культура тургузуушкунун шапкын хог-жөдөрүнө угалымыкыны алганы канчалар-даа аажок улут ужур-дузалык болган. Сибирьнин эрге-тоөлө чок чо-раан улустары ам боттары-нык ажал-херөөниң бөлүтү эртелеп башкарынык хө-рөңгө ийдекейлиг киргизип турар.

Сад ажылының өөредилге черинде

УКРАИН ССР. Запорожье облааы. УССР-нің муруу районнарының сүтүттүгү сад-чымчык талааында Мелитополь хоорайда турар эртем-шынчылар институту сүтүгүн өстүрүп сад ажылына ажылаар кат-чымчык культураларының чаа-чаа сорттарын тургузуу кат-чымчык институту уагы эртем ажылдакчылар, көдө ажыл-агый эртемдеринин кандидат В. П. Сенин лоботу дооуунан тараанының түңдөлөрүн хайлаар турары. (СЭТА-ның фототрипшасы).

ССРЭ-нің 50 чылынга

БО ЧУУЛУДУН автору Сибирге дык үр турган баа аяндап келген, оң эң ыраакы «адыг» иккюнээр буауларынга-лаа чортулаан. Эм куруг черлер кичиник күчүлүг өөрчүлүш-биле на-чаар чаартылып турарын ол бодунуң кара-биле көрүп, анза кыркып чорган.

СИБИРЬ — КАЙГАМЧЫК БАЙЛАКТАРНЫҢ ОРАНЫ

СИБИРЬНИҢ дөстөмөрия-де төттүмөс байлактарында бийлини турган. Иян чүс чылдык мурунда-ла Петр I «кандыг-бар чүдүлү дилеп ты-вары-биле» олчо кыкыларын чорудуп турган. «Россияның күчүзү Сибирьни-биле бай-лактып немээр» деп, орус улустун удуз эртемдери Ми-хал Ломоносов баш бурун-гаар өттүр көрүп чугаалаан. Бичаалажык чылдар болган вектер эртин турган, а кижилер нефть, газдың мырдыны кырынга чурттан тура-ла до-нуу туреп, Сибирьни демир байлаан ажылап шылапкан, боже аяг-даганын, самовар-лары, харып-лаа кагазын бе-аня сөөртүп эккен турган.

СОВЕТ, чаа үеде Сибир-ни аажок дүргөн темп-биле шынчылдык ал эгелээн. Мын-дыг хөй курулар ховар доор-лар үеде сөөгө эрге-чагырга-ның чылдарында чуртка ил-янып хемчээли 99 катап ко-вуздор болза, Чоон Сибирге 242 катап, Барыш Сибирге 889 катап ковуздор. Бир өвөс бо беш чылдык төңчүдөүгө ол демөөчү чуртка 47 хуу өвөс болза, Сибирге болган Чоон Чукча барык-ла 60 хуу чедер. Чоон чүтүгү байлаан шын-чылдык аларыча угланган Коммунист партиянык болган Совет чаканын эконо-миктиг политиканын кыска-лам-биле «Сибирьниң страте-гиясы» деп алап болур. Бо чүдүлү бижик эгелээрин му-рунда совет экономиканын жүзүлүшүнүн плананык дугайы чугаалаанын турган ССРЭ-нің сөөдөлөрүнүн шынчылдыгына база катан кы-чиребелги помчулудам. И-

дунайын оларын шунтуу-ну-ла алтып турган боор тур-Чукча, партиянык XVI съез-динде (1930 чыл), «чурттугун чоон талааы районнарынга индустриянык чамдык төптө-рү, күчүлүг чаа хоумур-дам металлургия базасын Урал-кузнецк комбинатын ишкан черлерин тургузарын айтыган. Съездилер аразында Сибир-нин чаа турдугары аажок кылаарын турган. Бир өвөс үеде чылдарында Сибир-нин хөгжүдүрүшүн дугайында партиянык сөөдөлөрүнүн шынчылдыгына хөй өвөс одуруулар кириш турган болза, ССРЭ-нің XXIV съездинде (1971 чыл) Директиваларында бодуң кеекти кириген. Мында калбак дел-ген районнары комбинетке байдал-биле шынчылдык ал эгелээн. Ол дөргө, одага чүдүлү каапы тывары-биле калды мында машина тудуу-шувун, химия база чык үлөт-күрүлү, транспортту, көдө ажыл-агыйын шапкын хөгжү-дүп турары болур.

«Чурттуг нефть үлөтүрү-үң эң улуг базасын Чоон Сибирге тургузар...» Съез-динде Директиваларынын бо-каш одуруулары аажок улуг укур-дуулам. Мында чугаа болза, Чоон Сибирьниң күчү-лүг одалга энергетиктик ба-азанын тургузарынык дугайында боор турган. Ол дөргө шапкын темп-биле хөгжүп ту-руп, Ону 1968 чылда 933 муң тоннавын тышкан, алды чык эрткин соода оң хемчээли 44 миллион тонна четкен. 1973 чылда Сибирьниң нефтьниң тывары 120—125 миллион тон-на чедер.

Сибирьниң соңгу чүгү бо-азак эрткин байлактар. Оң нефтин 818 километр узун дүртүгү хоораны дамчыттыр Томск областың Александровск суурдун Кузнецк бас-

ШӨЛГӨ ДУШТЕКИ ЧЕМ

Хергелекчилер кооперация-ны дүңүт амаан алышында азында азында турар назаа чыл-агый ажылдакчыларын андырарын экинжидери-биле үнү кылганга? СЭТА-ның корреспондентизинге Центр-лозутун баштаар черинден аңнатканы болза:

Хергелекчилер кооперация-ны хөй-хөй организа-циялары чыгы үеде туу-күрүгү ажылдарга белеткеди й-шанда эгелээн. Чижээ, Ростов областа 380 автола-аны болган 600 хире терге-як аалты тургускан. Муң чык дотюнчиктери көдөжө калган хову тургаларыча оруткан. Оң аңгыда колхоз-ларга болган сөөкхөрдө са-агылды чок 1.200 ларекту кыткан. Ростовтун коопера-циялары магазинерин, сто-ловоаларынын болган ларектар-ын ажалдаарынын таарым-дык үе-шактарынын, көдө чоругу садмынч марш-турларынын дугайы ажыл-агыйларынын удурткучулары-ла баш бурунгаар дугуруш-кан. Областык көдө салдыг эткиниге 20 муң декалитр ирпеш суксууну, 650 муң ял минералдык сүтү чедир-ин. Ажылчыларга четчир ий-биле хөвөн-сазын көс-мөмөри болган чүвүрлөр-үн, хөй-хөй рефина саптарын алган алы-бүрү сава ай-лан, аш-чөм барааннарын арлап тургускан.

Ростовтун кооператорлары раажыларынын культурут индустрияны дугайында сагыш салып турар. Нома дөр хөй муң кижилер болган стертутурун хөй-ниги та-дыкчылары номнары, Жур-дундарын хову тургаларына алган фермаларга чедирин бар.

Кооператорлар «область бу-зунуң оңагай байдалдарын рымчалап турар. Чижээ, мск областа чыгы одалар-а ажалдап турар катарчы-рны хандыар тускай авто-авкалары тургускан. Дем-р оймактарында мал чеми-

Даялаттынган даг-иргек

Дөстөм, сөрвия олар-бел-чиринг Хондереянык чай-лактарында Чоон-Хемчинга чамдык колхоз, совхозтары-нык пээр болган бода малы одалары турар. «Адан-Маа-дыр» совхозтун Ак-Дам, Ор-таа-Тал сүт-баран фермалары-нын малы баа мыда. Чоокта чаа ол совхозтун инектери алаа кежө ферма туралаанын чоогунга оттап чораван. Хев-терте ол инектер арганын күчүтөп аратаны адында койгош, кодагы кези бокке-текин турупкан.

Ферманын малчылары инектерин адында койгош эскерин кааш, инектерин шынчы хайгаарлаа алган. Элең болган инек-терин оңаалаар, оларнык үжү чок болган. Хөй кижилер инектерин хоюн

Элдептиг таварылга

Бай-Тайга райоонуң эл-бө-сөөртүр мащпанынч чыла-чымын иш Сагаан чоокта чаа элдептиг боауумкуга тавар-ышкан.

Ол «Тээли» совхозтун үшкү сабырынык төвү — Бызыл-Даг суурдан үргөн, бажың-кадан 500 метр арзык эвөс токудукта буур чоракан эскерин кааш. Чолаачы бодуна эки бажуруеин машинаны оокумуктакан, топтап көрө берген. Оокум чораван буур-хөвөртөт май болган, мащпанын үлгүлүг мащпанын. Ал мащпана бастырын каар ийне деп девизин чылаачы мащпанын шымдык-ла док-тамышкан. Мында-ла буур мащпанын үү-биле кел-

БАЙЫРЛАДА ЧУУ БОЛУРУЛ

ИЮЛЬ 15-ТЕ

- 10 шакта — Ипподромга аял спортунуң маргылааы.
10 шакта — паритык спорт шөлдеринге волейбол маргылааы.
14 шакта — «Хурш» стадионга национал хуреш талазы-биле маргылааалар. Анда 64 улуг болган 32 бижин мөгөлөр хурешир.
18 шак 30 минутала — Совет Тыяаның беш чылы» стадионга «Сибирь» биле «Луч» командаларынын аразынга футбол маргылаааы.
17, 20 шактарда — Забайкальниң кызыгар округу-нун ыры болган плясна ансамблиниң БАЙЫРЛАГА ТУРА-НААТКАН УЛУГ КОНЦЕРТИ паритык НОГААН театрынга бо-лур.
ССРЭ-нің 50 чыл боурунга тураскааткан «БИСТИҢ УЕ-НИК НИЖИЗИ» деп чурлга делгелген паритык делгелег аалынга 12 шактан 20 шакка чедир көрүп болур.
НААДЫМ ХУННЕРИНДЕ СОЛУН ОЮН-ТОГЛАА КӨВРҮНДЕН ОЗАЛДАВААР, ЭРГИМ ЗШТЕР!

25 хонуктуг...

Москва чоогундан бөдүк ин-женерлер, техниктер, шериг алышчылар турган талазы-биле спорт мастеринге канды-га М. Майданоктун удурту-лазы-биле 1967 чылдан бээр Тыяаже кези эгелээн. Ук бө-дүк Токжга, Кангитер болган Белин хөмөргө чораван.

Мөңгө өңнүвүс

Мөңга ывак кижиге үш өв-рүшкү турар: тыварынын, ову помчурунуң, ову өөр-пириниң болган помчу кичине бөлекке боориниң өөр-үшкүлери. Мөңгү мичаар чуга-раалаа ном чыккычыл, 20 муң хире том помчу чыып алган. ССРЭ-нің эртемдер академия-нык корреспондент кенеш-тун Алоней Сидоров болуп турар. Ол — эртем талазы-биле 200 аажык амылды бижээн. Орус чурлууга уран чүдүлүгү туогузун дугайында 3 том-ну, «Хоочун мастериниң чү-бүрүлгалары» деп шынчылдык. «Орус помчуң тыяктыгынын тогузу», «Совет помчу каа-чыларынын үлдешинери», «XX чүс чыл эгеленде орус графика болган өскө-даа помнар-ны ол бижээн.

Библиотекашын Алексей Си-доров бодунуң бүтүр амы-дырдынын дүргүзүлгө чыны келген. Бир ялы-биле чуга-лаарга, калдык-даа библиоте-ка оң ээиниң сөткүлүгүн көрүңүчү, оң угдан-бодал та-лазы-биле негеделериниң болган согуургалынын ил-ерэенини болуп турар. Сидо-ровтун библиотеказын состав-ынын талазы-биле бүгү тала-зы. Чурлууга уран чүдүлүгү — революция мурунундагы, со-

Мелебүденне

ИЮЛЬ 15-ТЪ

- МОСКВАДАН
12 — Программалар дакы-мылган. 12:05 — Телемөдө-лөр. 12:10 — Уругларга. «Бура-нык» программалары. 18:30 — Оңуг телекөрүлө. Докумен-талдык телефильм «Британия-нын туманнары» 1-ги серия. 19:40 — Телефильм-опера «Ынашылдык суксууну».
КЫЗЫЛДАН
20:50 — Телемөдөлөрдүн тую-кай үндүрүлгөсү (орус дыл-га). 21:40 — Концерт. 21:40 — Телемөдөлөр (тыва дылга).

5 муң рубльди ойнап алыр

1972 чылдың августуң 15-те Сухуми хоорайга Курвенеин 3 хуу ойнап алышканын иштин чөзүкчүлүгү талазы-биле 49-ку тираж бо эртер. Тывартын үең өскө ризидатка-рынга ишти түдү 19.477.280 рубль 357200 салым ойнап алышканынын төлөзү ужурау.

«УШ-БЕЛДИР» КУРОРТТУҢ ДЫҢНАДЫ

Путёлкамы аарып кижилерин эмелериниң ишти ээлчөөн июль 18-тең, үшкү ээлчөөн август 13-тең эгелеп хулазоп аларын «Уш-Белдир» курорт дыңнадып тур. Бо айткан хулазалардын мурун келген кижилерин курорт үлөзөп ал шыдавак.

РЕДАКЦИЈАНЫҢ АДРЕЗИ

Бызма, Шеткин-Бравченко кудумчуу, бажын № 3, ТЕЛЕФОНЫ: 23-54, харысалгаы секретарыны 23-35, партия амылдарынын 37-13, куугура кижилерин 23-54, көдө ажал-агыл килдинин 21-47, үлөтүр килдинин 22-64, чага килдинин 41-27, информация база өвөс тургузуу килдинин 20-60, бухгалтерияны 31-75, корректорларын 27-41. Солун келбей барганга 32-75